

AJALOO AINEKAVA

gümnaasiumi 10. klassile

1. Eesmärgid:

Ajalooõpetuse eesmärk on kujundada õppijaid, kes on suutelised analüüsima ja mõistma maailma, milles nad elavad, ning tunnevad asjaolusid ja sündmusi, mis on maailmas juhtunud. Ajalooõpetuses omandavad õpilased kultuuriruumis orienteerumiseks teadmisi oma kodukoha ning maailma minevikust ja kultuuripärandist ning erinevatest väärtussüsteemidest. Aine vahendusel hakkab õpilane teadvustama, analüüsima, kriitiliselt hindama ja tõlgendama minevikusündmusi ning -protsesse, nende omavahelisi seoseid ja seoseid tänapäevaga ning ajaloo sündmuste erineva tõlgendamise põhjusi.

Eesmärgid:

- Õpetada õpilast nägema ja tundma Eesti ajaloo põhiprobleeme
- Õpetada õpilast leidma ja kriitiliselt hindama informatsiooni (allikad)
- Õpetada õpilast koostama referaate ja õpimappe ning analüüsima oma õpiprotsessi /avardada silmaringi
- Tutvustada õpilastele Eesti olulisemaid sündmusi ning näidata nende mõju ulatumist tänapäeva / lühiarutluste koostamine
- Õpetada kaardi kui ajalooallika tundmist ja ajaloolise topograafia muutumist sajandite vältel
- Õpetada võimalusi tõhusamalt omandada õppematerjali, seda süstematiseerida ja integreerida juba olemasolevate teadmistega ning leida õpilase jaoks sobivaimad õpistiilid

2. Õppesisu

I kursus „Eesti ajalugu I (kuni 16. ja 17. sajandi vahetuseni)“

1.1. Esiaeg

- Jääaeg ja selle taandumine. Inimasustuse algus Euraasia põhjaosas.
- Muinasaja allikad ja nende uurimine. Esiajaloo periodiseering.
- Kiviaja arheoloogilised kultuurid Eestis: Kunda kultuur, kammkeraamika kultuur, nõorkeraamika ehk venekirveste kultuur – elanike peamised tegevusalad ning kultuuri iseloomustavad muistised.
- Pronksiaeg: Asva kultuur.
- Rauaaeg: Põlispõllundus, kalmed, linnused.
- Eesti esiaja lõpul: Suhted naabritega (idaslaavlased, balti hõimud, viikingid).
- Rahvusvaheliste kaubateede kujunemine ja Eesti. Eesti ühiskond - sotsiaalne kihistumine.
- Maakonnad ja kihelkonnad. Linnused. Külad ja elamud.
- Muinasusund ning ristiusu levik Eestis. Muinasusundi seos loodusega. Vanimad teated ristiusu levikust Eestis.

1.2. Keskaeg.

- Muistne vabadusvõitlus: Balti ristisõdade põhjused. Muistse vabadusvõitluse kulg. Eestlaste lüüasaamise põhjused ja tagajärjed. Henriku Liivimaa kroonika ajalooallikana.
- Vana-Liivimaa riigid: riiklik korraldus ja poliitiline kaart. Seisused. Maapäev. Vana-Liivimaa riikide omavahelised suhted ja suhted naabritega. Jüriöö ülestõus, selle põhjused ja tagajärjed.
- Keskaja ühiskond Eestis: läänikorraldus. Mõisate rajamine. Sunnismaisuse ja teoorjuse kujunemine.
- Keskaegsed linnad Eestis: linnade valitsemine. Käsitöö, kaubandus, Hansa Liit. Gildid ja tsunftid. Eluolu linnas.
- Kirik ja kultuur: vaimulikud ordud ja kloostrid.

1.3. Üleminekuaeg keskajast uusaega.

- Reformatsioon Eestis: haridusolud. Eestikeelse trükisõna algus.
- Liivi sõda: Vana-Liivimaa asend Läänemere regioonis. Liivi sõja eellugu, kulg ja tulemused.
- Eesti kolme kuningriigi valduses: riiklik korraldus ja poliitiline kaart. Vastureformatsioon.
- Kultuuri areng: Balthasar Russowi kroonika ajalooallikana. Reformatsiooni ja vastureformatsiooni mõju vaimuelule.

2. II kursus „Eesti ajalugu II (kuni 19. sajandi lõpuni)“

2.1. Rootsi aeg.

- Rootsi suurriigi ajastu. Rootsi keskvoim ja baltisaksa aadel.
- Majanduslik areng: talurahva õiguslik seisund ja majanduslik olukord. Reduktsioon ja selle tulemused.
- Manufaktuuride teke. Kaubandus.
- Vaimuelu ja kultuur: luterlus riigiusuna. Esimesed gümnaasiumid. Ülikooli asutamine Tartus. Rahvaharidus. Eestikeelse kirjasõna levik.

2.2. Eesti 18. sajandil.

- Põhjasõda: põhjused, kulg ja tulemused.
- Rahvastikuprotsessid Eestis 16.–18. sajandil. Sõdade, haiguste, olmetingimuste ja näljahädade mõju rahvastikule.
- Balti erikord: Vene keskvoim ja baltisaksa seisuslik omavalitsus. Talurahva õiguslik seisund ja majanduslik olukord. Asehalduskord.

- Vaimuelu 18. sajandil: baltisaksa kultuur ja talurahvakultuur. Rahvaharidus. Pietism ja valgustus.

2.3. Eesti 19. sajandil ja 20. sajandi algul

- Talurahva vabanemine: pärisorjuse kaotamine Eestis. Talurahva omavalitsuse kujunemine.
- Talude päriseksostmine. Usuvahetusliikumine. Tööstuse areng. Erinevused Põhja- ja Lõuna- Eesti arengus.
- Ärkamisaeg: Estofiilid. Tartu Ülikool 19. sajandil. Eesti haritlaskonna kujunemise algus.
- Seltsiliikumine. Tähtsamad rahvusliku liikumise ettevõtmised ja nende eestvedajad, erimeelsused eesmärkide saavutamisel.
- Moderniseeruv Eesti: majanduse areng. Raudteede ehitamine, selle mõju majanduslikule ja sotsiaalsele arengule. Suurtööstuse kujunemine. Põllumajanduse areng. Talurahva kihistumine. Ülevenemaaliste seaduste laienemine Eestile.
- Venestusaja mõju haridusele, kultuurile ja rahvuslikule liikumisele. Rahvusliku professionaalse kultuuri kujunemine.
- Uus rahvuslik tõus. Poliitilised rühmitused Eestis.
- 1905. aasta sündmused ja nende mõju ühiskonnale.

3. Õpitulemused

10. klassi lõpetaja:

- 1) teab tähtsamaid Eesti esiaja perioode; mõistab muististe kui ajalooallikate eripära;
- 2) kirjeldab inimeste eluolu ja toob näiteid inimeste tegevusaladest ja nende muutustest esiajal;
- 3) iseloomustab esiaja eestlaste suhteid naaberrahvastega ning vastastikuseid mõjutusi;
- 4) kirjeldab Eesti halduskorraldust ja majanduse arengut esiaja lõpul;
- 5) seletab ja kasutab kontekstis mõisted: arheoloogiline kultuur, muistis, muinaslinnus, kalme, maakond, kihelkond, malev, animism.
- 6) analüüsib Balti ristisõja põhjusi, kulgu ja tulemusi erinevate osaliste vaatenurgast;
- 7) tunneb muutusi Vana-Liivimaa riiklikus korralduses ja poliitilisel kaardil; iseloomustab suhteid naaberriikidega;
- 8) analüüsib Jüriöö ülestõusu tähtsust ja tähendust ajaloolise narratiivina;
- 9) iseloomustab Eesti keskaja ühiskonda: läänikord, talurahva õiguslik seisund ning majanduslik olukord, käsitöö ja kaubandus, eluolu linnades; loob seoseid Eesti ja Euroopa ajaloo vahel keskajal;
- 10) kirjeldab Eesti keskaja kultuuri põhijooni ning mõistab ristiusu mõju Eesti kultuurile, vaimuelule ja väärtushinnangute muutumisele; saab aru kultuurilisest järjepidevusest;
- 11) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: Vana-Liivimaa, Liivi Ordu, vasallkond, mõis, teoorjus, sunnismaisus, adramaa;

- 12) teab, kes olid Lembitu, Kaupo, piiskop Albert ja kroonik Henrik, ning iseloomustab nende tegevust.
- 13) kirjeldab rahvusvahelisi suhteid Läänemere piirkonnas 16. sajandil;
- 14) selgitab allikate alusel Liivi sõja eellugu, kulgu ja tulemusi;
- 15) teab muutusi riiklikus korralduses ja poliitilisel kaardil sõdade ajal;
- 16) iseloomustab reformatsiooni mõju ja tähtsust eesti kultuuriloos; analüüsib muutusi mentaliteedis ning vaimuelus;
- 17) teab, kuidas toimus Rootsi võimu järkjärguline kehtestamine kogu Eesti alal;
- 18) iseloomustab allikate ja teabetekstide põhjal Rootsi poliitikat Eesti- ja Liivimaal ja kirjeldab talurahva õigusliku ja majandusliku olukorra muutumist Rootsi ajal;
- 20) mõistab luterluse mõju ning Rootsi aja tähtsust eesti kultuuri ja hariduse arengus, ajaloos ning tänapäeval;
- 21) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: rüütelkond, reduktsioon, vakuraamat, piiblikonverentsid, Academia Gustaviana;
- 22) teab, kes olid Bengt Gottfried Forselius, Gustav II Adolf, Johan Skytte ja Karl XI, ning iseloomustab nende tegevust.
- 23) selgitab Põhjasõja põhjusi, tulemusi ja mõju;
- 24) iseloomustab Balti erikorda ning selle mõju Eesti arengule;
- 25) analüüsib Euroopa valgustusideede mõju Eesti vaimuelule;
- 26) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: Balti erikord, restitutsioon, asehalduskord, vennastekogud;
- 27) teab, kes olid Karl XII, Peeter I, Katariina II, Anton Thor Helle ja August Wilhelm Hupel, ning iseloomustab nende tegevust.
- 28) teab, kuidas muutus talurahva õiguslik seisund ja majanduslik olukord, ning selgitab majandusprotsesside ja talurahvaseaduste seoseid;
- 29) mõistab ärkamisaja tähendust ja tähtsust ning selle mõju kodanikuühiskonna kujunemisele Eesti ajaloos;
- 30) iseloomustab rahvusliku liikumise eeldusi ja seoseid Euroopaga;
- 31) teab, mis olid tähtsamad rahvusliku liikumise ettevõtmised ning kes olid rahvusliku liikumise eestvedajad; analüüsib allikate alusel rahvusliku liikumise ettevõtmisi ja ideid;
- 32) iseloomustab muutusi Eesti ühiskonnas ja ühiskondlik-poliitilise mõtte arengut 19. sajandi lõpul ning loob seoseid omariikluse kujunemisega;
- 33) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: estofiil, ärkamisaeg, rahvuslik liikumine, venestamine, Aleksandrikool;
- 34) teab, kes olid Friedrich Reinhold Kreutzwald, Johann Voldemar Jannsen, Jakob Hurt, Carl Robert Jakobson, Lydia Koidula ja Jaan Tõnisson, ning iseloomustab nende tegevust.

4. Hindamine.

- Kujundav
- Jooksev
- Kokkuvõttev (kursus)

Jooksva hindamise puhul õpilasel peab olema mitte vähem kui 3 jooksvat hinnet, mille alusel moodustub kursuse lõplik hinne.

Jooksev hindamine sisaldab:

- Hinded suulise vastuse eest
- Hinded kirjaliku küsitluse alusel
- Esitluste eest

Iga kursus viiakse läbi vähemalt üks kontrolltöö või mõned kontrolltööd / testid.

Kokkuvõttev kontrolltöö on kohustuslik õpilasele, kellel puudub/puuduvad hinne/hinded jooksva kontrolltöö eest. Õpetaja võib õpilast hinnata vestluse käigus.

Kokkuvõtva kontrolltöö põhjal, mis sisaldab kõiki hindava perioodi teemasid, võib panna kõrgema kokkuvõtva hinde.

Ajaloos hinnatakse õpilaste teadmisi ja oskusi tähtsamate ajaloosündmuste ja -nähtuste analüüsi nõudvate ülesannete kaudu. Allikaanalüüsi puhul hinnatakse allikast olulise info leidmist, selle tõlgendamist ja võrdlemist, kommenteerimist ning usaldusväarsuse üle otsustamist. Arutluse puhul hinnatakse kirjutise vastavust teemale, ajastu- ja teemakohaste faktide teadmist, analüüsi, võrdlemise, seoste loomise ja järelduste tegemise oskust ning isikliku suhtumise väljendamist põhjendatud hinnangute kaudu.

Hindamise kriteeriumid

5	1) Analüüsib kriitiliselt infot, erinevaid teabeallikaid, sh ajalookaarte ja seisukohti, hindab allika või käsitluse usaldusväarsust, eristab fakti arvamusest; selgitab sündmuste või protsesside erineva tõlgendamise põhjuseid. 2) Kasutab ajaloolist sõnavara väga heal tasemel. 3) Korrigeerib oma eksimusi, koostab uurimusi ja kaitseb oma uurimistööd. 4) Funktsionaalne kirjaoskus lai (kriitiline mõtlemine, arutlusoskus, järelduste tegemine ja seoste loomine ning oma seisukoha kujundamine ja põhjendamine). 5) Osaleb diskussioonis aktiivselt. Osaleb muuseumi tundides aktiivselt. 6) Kasutab IKT vahendeid info hankimiseks ning oma töötulemuste esitlemiseks. 7) Allikaanalüüs - leiab olulise info, oskab selle tõlgendada ja kommenteerida. Leiab info erinevatest teabeallikatest (sh tööd kaartide, dokumentide, allikmaterjali ja piltidega) oskab seda infot kasutada, kriitiliselt hinnata ja analüüsida. 8) Tunneb ajaloolaste mõisteid ja fakte ja oskab kontekstis kasutada. 9) Tunneb ajalooliste ajastute iseloomulikke tunnuseid ja vaimulaadi. Tunneb ajalooliste ajastute iseloomulikke tunnuseid ja vaimulaadi 10) Ajas orienteerumise oskus väga hea - mõistab seoseid, eristab fakti arvamusest.
4	1) Orienteerub erinevatest teabeallikatest.

	<p>2) Kasutab ühiskonnast sõnavara piisavalt.</p> <p>3) Funktsionaalne kirjaoskus piisav.</p> <p>4) Osaleb diskussioonis. Osaleb muuseumi tundides tihti.</p> <p>5) Kasutab IKT vahendeid info hankimiseks ning oma töötulemuste esitlemiseks.</p> <p>6) Allikaanalüüs - leiab olulise info ja kommenteerida.</p> <p>7) Mõisteid ja fakte tunneb hästi, aga eksib nendes kontekstis kasutades.</p> <p>8) Ajas orienteerumise oskus hea (mõistab seoseid piisavalt).</p>
3	<p>1) Orienteerub erinevatest teabeallikatest.</p> <p>2) Kasutab ühiskonnast sõnavara mitte piisavalt.</p> <p>3) Funktsionaalne kirjaoskus mitte piisav.</p> <p>4) Osaleb diskussioonis. Osaleb muuseumi tundides haruharva.</p> <p>5) Kasutab IKT vahendeid info hankimiseks ning oma töötulemuste esitlemiseks.</p> <p>6) Allikaanalüüs - mitte alati oskab leida olulise info ja kommenteerida.</p> <p>7) Mõisteid ja fakte tunneb puudulikult ja eksib nendes kontekstis kasutades.</p> <p>8) Ajas orienteerumise oskus nõrk (mõistab seoseid ebapiisavalt).</p>
2	<p>1) Orienteerub erinevatest teabeallikatest (sh ajalookaardid) ebapiisavalt.</p> <p>2) Kasutab ajaloolist sõnavara ebapiisavalt.</p> <p>3) Funktsionaalne kirjaoskus ebapiisav (kriitiline mõtlemine, arutlusoskus, järelduste tegemine ja seoste loomine ning oma seisukoha kujundamine ja põhjendamine puudub).</p> <p>4) Ei osale diskussioonis. Ei osale muuseumi tundides.</p> <p>5) Ei kasuta IKT vahendeid info hankimiseks ning oma töötulemuste esitlemiseks.</p> <p>6) Allikaanalüüs - ei leia olulist infot ja ei oska seda kommenteerida.</p> <p>7) Ajas orienteerumise oskus puudulik (ei mõista seoseid).</p>
1	<p>Üldteadmised ei vasta õppekava nõuetele.</p>

5. Õppekirjandus.

- Aivar Kriiska Anti Selart, Ain Mäesalu, Inna Põltsam - Jürjo, Pärtel Piirimäe. Eesti ajalugu I osa. Avita, 2014.
- Mait Kõiv, Linda Kaljundi, Mari Laur, Tõnu Tannberg. Üldajalugu. Avita 2015.
- erinevad materjalid Internetist

6. Õppevahendid

- allikmaterjalid ja töölehed
- ajalooatlas gümnaasiumile
- vihik